

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Cur Spiritus S. proceßio non sit generatio variant Patres. cap. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

proprio vero spiratio nuncupatur. Sic expresse definitur in Symbolo Athanasij ab Ecclesia recepto, Spiritus sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Et in Symbolo Apostolorum, cum dicitur, Et in Iesum Christum Filium eius (scilicet Patris) unicum. Et in Niceno, cum Filius Dei vocatur unigenitus, quo pacto appellatur in Scriptura Ioan. 1. gloriam quasi unigeniti; & iterum, unigenitus, qui est in sinu Patris. Et Ioan. 4. ut Filium suum unigenitum daret, nam si Spiritus sancti processio esset generatio, & ipse genitus, procul dubio Filius Dei non esset unigenitus.

Obijcies nomen Salomonem, qui Prouerb. 4. dicit se unigenitum matri suae, cum tamen habuerit alios fratres quos fuisse ex eodem etiam Patre Dauide optime conuincit Iansenius in locum cit. Prouerb. 4. nam & 1. Paralip. 3. dicitur, Porro in Hierusalem nati sunt ei (scilicet Dauidi) quatuor de Bersabee, qui quatuor dicuntur filij Dauidi. 2. Reg. 5. & ita fallitur Lyranus cum e illo Prouerb. 4. dicit, hos tres fuisse fratres Salomonis ex Patre Vria. Respondet Salomonem non dici unigenitum absolute matris suae, sed coram matre suae, quia ab ea diligebatur, ut unigenitus, quod attendentes 70. transferunt, dilectus in facie matris, cum ergo in hoc sensu non possit dici Filius Dei aeternus unigenitus, quia vnice diligatur à Patre, cum æque & Spiritus sanctus ametur, sequitur ea ratione unigenitum in Scriptura appellari, quia vere vnicus est Patri suo generatione productus, ergo Spiritus sanctus non est genitus. Definitur eadem veritas in Conc. Tolet. 1. quod à Leone 1. confirmatum est, in confell. fidei, & in Conc. Tolet. 11.

Sed cum ita omnibus Catholicis confessa res sit, magnanter eos veritatem controuersia in reddenda ratione huius doctrinae. Ratio vero dubij est, quia cum Spiritus sanctus procedat viuens à viuente principio coniuncto & denique in similitudinem naturae cum Patre, & Filio, quia habet eandem naturam cum eis: fieri videtur, ut eis processio sit generatio, sicut est filij productio. Referemus itaque diuersa placita Patrum, & Scholasticorum, & tandem, quid videatur nobis probabilis, subiiciemus.

CAPVT. III.

Cur Spiritus sancti processio non sit generatio, variant Patres,

Arianus Macedoniani, & Eunomiani, quo contra aequalitatem, & diuinitatem Spiritus sancti docuerunt, ut scribit Athanasius in Epistola de Spiritu sancto ad Serapionem à medio; hoc vtebantur argumento aduersus Catholicos, aut Spiritus sanctus procedit à solo Patre, & sic erit Filius Patris, & Frater Filij. Aut procedit à solo filio, & sic erit Filius filij & nepos Patris, aut ab utroque & uterque erit parens illius, cumque non possit uterque esse Pater, alter erit mater, alter Pater. Hanc vero rationem inde deducebant, quia cum Spiritus sanctus procedat in eadē natura, non minus debet esse genitus, quam filius: si autem genitus est, sequitur aliquod absurdum ex his, quae diximus, aut insignita est aliqua ratio diuersitatis inter utramque processionem. Abailardus, ut est apud Bernardum Epistol. 190. dicebat, Spiritus S. non esse de substantia Patris, ne esset illius filius, cōsubstantialē nihilominus patri esse dicebat, quod duo secum non cohaerēt, ut notauit Bernardus. 11. di. 1. Vasquez in 1. partem Tom. 11.

cat patrē, & Filium de substantia Spiritus procedere, quod nullus hactenus dixit. Quare inquit Bernardus necesse est, aut dicat de Patris, & Filij substantia esse Spiritum S. aut cum Ario fateatur à Patre, & Filio procedere, sed non esse consubstantialē illis. Nā si ab eis producit & est eiusdem substantia, profecto de substantia eorum erit.

Nihilominus nonnulli graues Ecclesiae Patres non sunt ausi rationem aliquam huius mysterij reddere, quare Spiritus sanctus non procedat unigenitus, sicut procedit verbum Nazian. 10. ait, de se posse esse. Theologia quae est in principio, ita inquit, Quare Nazian. itaque, quae haec est processio, quā tu rationem unigeniti Patris mihi explices, & ego vicissim tibi & filij generationem, velut naturae eius interpres expediam, Spiritus Processionem aperiam, ut ambo insiniamus Dei secreta rimantes. Damascenus etiam suam fatetur in hac reignorantiam cum primo de fide cap. 10. ait. Et quidem generationem, & processionem inter se differre competentem habemus, ceterum quid huius differentiae modus sit, prorsus nos fugit. Idem dicit Augustinus libr. contra Maxi. capite 14. ex Scholasticis vero Mag. in 1. distin. 13. Gregor. ibidem q. 1. Gabr. quaestione v. nica, Maior in primum q. 16. art. 2. vi difficultatis oppressi affitmant, nullam sufficientem rationem huius differentiae assignari posse: praesentaneumque putant esse remedium, haereticis non tam ratione, quam perpetua Ecclesiae traditione & Scripturae testimonijs respondere: quod sane Catholicis satis esset.

Verum enim vero, cum parati esse debeamus ad reddendam rationem eius, quae est, fidei, si id aliquo modo fieri potest, ut haereticorum ora obstruantur, aliqui etiā antiqui Patres conati sunt aliquas rationes huius diuersitatis afferre. Athanasius ergo loco allegato, postquā praemisit mysterium hoc non esse curiole scrutandum, siquidem Cherubin oppressi maiestate eius, alii suis facies suas velabant: & postquam ex Scriptura collegit, Filium Dei esse unigenitum, & unicum, subiungit. Sed tamen, nec taciturnitas nostra causam illius (scilicet haereticis) impudentie praebeat, audiant & nobis vicissim: hanc ergo statim ipse reddit rationē respondens Macedonianorum obiectioni, quam superius adduximus. Inter homines, qui filius dicitur, alterius pater est: & qui pater, alterius filius est, & quisque filius habet in se partem patris ut & ipse generare, & alterius pater esse possit. At in Deo non ita contingit, Deus enim non habet diuisam naturam, & Pater non est diuisus, neque generat filium diuisum, ut ille rursus alium filium possit generare, quare, quia in diuinis filius non est pars Patris, ipse non gignit sicut genitus est, sed integer est integri Patris splendor, & imago. Hinc colligit in diuinis Patrem ita esse proprie Patrem, & Filium proprie filium, ut pater semper sit pater, hoc est nunquam sit filius, & filius semper sit filius, & nunquam pater.

Hac tamen ratio efficax non est, nam si filius aeternus accipiens à patre, non partem naturae, & effluat, substantiae, sed integram, & totā, rursus illam integre communicat Spiritui sancto, quē producit sibi simile, nihil deesse videtur, quo minus eū generare dicatur. Si enim filius in humanis accipiens partem naturae, quia partem etiā alteri comunicat & facit sibi similem in specie, dicitur ipsum generare, cur Filius Dei communicans totam suam naturam Spiritui sancto, non dicatur etiam ipsum gignere,

gignere: sicut Pater, quia communicat filio totam suam substantiam, ipsum dicitur generare, ut ita in divinis filius non sit semper filius, sed Filius, & Patris rationem habeat? Certe ratio Athanasij nihil ob stare videtur: sed alia adhuc desideratur.

17. August. lib. 5. de Trinitate cap. 12. dixeram in-
I RATIO fan- quire esse rationem processionis Filij, & Spiritus
guſt. non fa- guſt. vt hic non ſigmentis, ſicut ille: quia ſcilicet
tu probat. verbum exiſtā patre vt natum: Spiritus autem exiſtā
patre, & filio vt datus. Sed hac ratione non qui-
eſcit intellectus. Cum enim inquirimus, quare fi-
lius generetur in diuinis, non Spiritus ſanctus,
querimus etiam, quare filius procedat vt natus,
non autem Spiritus ſanctus: nam procedere vt
natum, & vt filium, idem omnino eſt: huius ergo
adhuc deſideramus rationem.

2. *Ratio.* Deinde *g.* de Trinitate c. 12. aliam causam nullius diuersitatis esse putat, quia scilicet filius procedit per intellectum, Spiritus sanctus per voluntatem quare filius est verbum, & conceptus quidam, seu partus, at Spiritus sanctus non item; quoniam id, quod per intellectum producitur, præcedit inquisitione quadam cum desiderio repetendi, quæ autem reperiuntur, quasi parturiunt, ideo notitia per intellectum producta, partus seu proles dicitur, quia ante illius productionem intellectus quasi parturiebat, quod non conuenit a-mori, qui ex voluntate sine inquisitione procedit cum feratur in rem iam possessam. Verum hæc ratio infirma est, quoniam in Deo intellectus factus in rem intellectam, non minus sine inquisitione, & sine labore veluti parturiendi, quam voluntas in rem dilectam. Deinde etiam si in nobis verbum mæris dicitur partus quidam ob illam rationem, metaphorice tamen sic appellatur, cum reuera nec partus, nec filius, nec proles fit. Si ergo eadem ratione solum verbo diuino nomen tribueretur geniti & prolis; metaphorice solum, & appropriatione quadam ei conueniret, quod est absurdum, superest ergo, vt rationem reddamus, cur productio verbi non solum dicatur, sed vere etiam sit generatio, & ipsum verbum vere sit genitum, & Filius.

Viti. Aug.
resp. p. 10.
 Demum idem Augustinus 15. lib. de Trinitate cap. 26. alio modo præterit respondet difficultati arg. quia in Deo verbum procedit ab vno, ideo est genitum, & Filius, sed quia Spiritus procedit à duobus, ideo nec genitum, nec filius est, nam qui procedit à duobus, vt filius & genitus, ab vno procedit sicut à patre, ab altero sicut à

Scotus.

pluralitas, & vnitas principij non variat naturam
actionis, quod sane ego verum existimarem, pro-
pterea fit generatio, aut non fit: nam aliqui plu-
rimum referre pluralitatem suppositorum, vt Sy-
rius sancti procedat talis proprietatis, ostende-
mus contra eundem Scorum infra dispo-

Basil. l. contra Eunom. de Spiritu sancto c. 170.
ideo inquit, Spiritum sanctum non esse dicere
dum filium, ne in Trinitate sit filius filij, & ita
suspicionem veniamus, quod sint infiniti filij, &
in magna multitudo. Verum ego quærem
Basil. ut Spiritus sanctus reuera esse filius, vel non
si vere est filius, quæ causa esse potest, cur non
appelletur & potius dicatur non esse filius? aliud
enim verbis profiteri, aliud autem corde sentire,
subdolum est, si vero non est filius reddenda cau-
sa, ob quam verbum potius dicatur generari, &
filius Patris, quam Spiritus sanctus, auferatur
que hæreticis suspicionem, ne dicant in magna
multitudine esse filios in diuinis, non potest esse
causa, propter quam Spiritus sanctus reuera non
sit genitus, aut filius, sed si alicuius esset momen-
ti occurrere suspicioni, causa solum esse potest,
vno potius, quam alio modo loquendi. Verum
neque hoc modo quidquam obitare posset suspi-
cio, quo minus Spiritus sanctus diceretur Filius,
si reuera esset, vt supra monstratum est.

Bernardus Epistola illa 190. hoc modo refert Abailard obijcienti prædictam illam rationem, etiam si Spiritus sanctus fit de substantia patris, non propterea est filius illius, *ne enim, inquit, omne quod de substantia aliqua est, continetur in ea quod est, habet genitorem.* affert exemplum vermicis qui ex putredine ligni producentur, tinea, quæ de substantia panis prodit, pediculus & lepidium, qui ex carne, aut humore humano procedunt, & tamen non sunt filij. Sed, *vi verum factum, solutio non plene satisfaciens, si arguamus hereticis hoc modo ipsam vergeamus.* Non omne quod procedit de substantia alterius est filius illius, sed omne, quod procedit vivens, & a viuentis de substantia illius hoc est, a principio coniecto producente, & non tantum sicut a materia, est filius eius, à quo procedit: aut, de cuius aliquo quod non sit filius, & hoc modo procedit Spiritus autem sanctus hoc modo procedit: ergo est filius. Exempla vero Bernardi difficultatem non tollunt. Quia aut id, quod procedit, non est vivens, aut non procedit a viuentis, aut non a principio coniuncto, & de substantia viuentis, & principio.

Politemo ex Patribus Ricardus de sancto Vi-
ctore libro 6. de Trinitate cap. 18. §. 20. et
hanc assignat rationem: quia de ratione filij
esse imaginem, & figuram patris, qui in eo
ferunt attenditur, ut filius accipiat naturam a
patre cum eadem virtute, & potentia eam com-
municandi: quia ergo verbum in diuinis vi-
tutionis ita accipit naturam a patre, ut eam possit
Spiritus sancto communicare, est filius, & ge-
nitus: quia vero Spiritus sanctus non ita accipit
nec filius, nec genitus est, sed procedens. Hanc
rationem sequitur illud ex nostris Scholasticis
lex. i. par. quæst. 42. a. 2. §. 1. & m. 2. a. 2. de tertio
& Maior in 1. dist. 3. qu. 1. & quia quidæ patres
de definitionis cap. i. huius disputationis allegerunt
Maior explicauit. Hæc quoque ratio militi ad pro-
batur, quia in filius sit imago, & figura patris

in oī hoc vera ratio filij attēdatur, vt c. 7. dicemus ratio tamen imaginis non cōsistit in eo, vt possit filius naturam suam alteri communicare, sicut pater: sed ratio imaginis, quae constituit veram rationem filij, saluari optime potest, absque fecunditate communicandi naturam suam alteri: quare non minus est filius, & imago patris, qui impotens est ad generandū, quam qui alium filium generare potest. Adde, quod si Spiritus sanctus produceret aliam personam, eodem modo non esset filius, & imago sicut nunc etiam non est. Demum si in humanis filius producit alium, per generationem illum producit: at in diuinis filius non producit alium per generationem ergo in modo produciendi filius in diuinis non est imago patris, sicut est in humanis.

Sed dices, saltem in diuinis filius habet fecunditatem produciendi aliam personam, & ei communicandi suam naturam, quod satis videtur, vt ipse sit filius, & imago patris. Respondeo, sicut in diuinis peculiare est filio, non generare alium filium, cum tamen in humanis vnus generet alium; cur non possit esse Spiritus sanctus filius, etiam si nullum alium produceret, ita vt hoc peculiare esset in diuinis? Haec tamen de rationibus patrū dixisse sufficiat. Nec mirum alicui videatur, si nulla eorum nobis probetur, & rationes Scholasticorum illis praefereamus; cum enim res haec iam sit ab Scholasticis multo magis examinata, & disputata, efficaciores multo ab eis adiunctae fuere rationes, quas seqq. capitibus expendemus.

CAPVT IV.

Rationes Bonauenturae, Durandi, Scoti,
Aegidij de eadem re.

Bonauen. in r. d. 13. q. 2. ad. 1. Ricard. d. 13. art. 1. q. 3. & Alex. r. p. q. 43. mem. 1. circa finem. Vt discrimen constituant inter processionem filij, & Spiritus sancti, cur vna potius, quam alia dicatur generatio, notant triplicem esse modum productionis, primum secundum voluntatem, secundum prae naturā, tertium secundum naturam. Primus modus fuit in creatione Adami, qui à Deo voluntate factus est. Secundus fuit in productione Euae, quae praeter naturam ex costa Adami formata fuit. Tertio modo productus fuit Abel ex Adamo, & Eua. Addunt deinde, generationem esse debere viuēti à viuēte ordine naturae, nō voluntatis, aut praeter naturam. Hinc colligunt processionem filij esse generationem: quia est modo secundum naturam, cum sit per intellectum, & processionem Spiritus sancti generationem non esse: quia est per voluntatem, ac proinde non vi naturae, nec modo naturali.

Hanc rationem ex parte videtur sequutus Durandus in r. d. 6. q. 2. nūm. 16. & sequentibus, & ex parte rationem Augusti. quam ex 15. de Trinitate, cap. 27. paulo ante retulimus. Docet igitur Durandus, licet Filius & Spiritus sanctus procedant per modum naturae, si ad virtutem producentem referantur, eo quod vterque necessario procedit à principio ad vnam partem determinatam, & immutabili: si tamen comparentur cum suppositis, à quibus procedunt: filium quidem produci per modum naturae: at vero Spiritum sanctum per modum voluntatis. Cum ergo de ratione filij & geniti sit procedere per modum naturae, non per modum voluntatis, vt ipse Bonau. docuerat, in

r. dist. 4. quaest. 1. nū. 8. sit, vt processio filij sit generatio, non item Spiritus sancti. Modum autem naturae, & voluntatis, si cōsiderentur supposita producentia, sic explicat Durandus: vt procedere ab vno, & non à pluribus eiusdem ordinis, quorum quodlibet per se esset sufficiens, sit modus naturae: cum ergo filius procedat ab vno, procedit modo naturae, procedere autem per modum voluntatis, inquit, est, procedere à pluribus eiusdem gradus, & perfectionis, quorum quodlibet per se sufficiens esset, ad producendum effectum: tunc enim plures concurrunt ad eundem effectum voluntate solum, modificantes inuicem virtutem suam, producit ergo Spiritus sanctus per modum voluntatis, non naturae.

Sed haec ratio vtrius modo explicetur, non videtur amplectenda, primum, quia si modus ipse produciendi tam Spiritus sancti, quam filij est naturalis, hoc est, determinatus ad vnum, per modum naturae, & nullo modo voluntarius, hoc est, liber & indifferens: nihil ex hac parte deesse credendum est Spiritui sancto, quo minus Filius, & genitus esse dicatur. Quare longe diuersus est modus, quo procedit Spiritus sanctus per voluntatem, quam ille quo à Deo productus fuit Adamus, qui ita omnino liberè à Deo processit, vt si voluisset Deus, potuisset eum non producere: ex illo ergo modo non recte colligunt Bonauen. & Bonauen. alij, processionem Spiritus sancti non esse generationem: sicut non fuit Adami productio, quia Spiritus sanctus necessitate & immutabilitate naturae procedit.

Deinde contra Durand. arguitur sic, duo supposita conuenire ad producendum Spiritum sanctum, non probat similitudine seruata ex rebus humanis, processionem Spiritus sancti non esse per modum naturae, sed voluntatis: Primum, quia cum duo creata agentia perfecta conueniunt ad producendum eundem effectum, quem posset quodlibet illorum producere, ita liberè conueniunt, vt voluntariè, hoc est indifferenter: non naturaliter conuenire, & operari merito dicantur: at si conuentus eorum esset omnino naturalis, & necessarius, modus etiam operandi esset naturalis, sed ad producendum Spiritum sanctum concurrunt pater, & filius omnino naturaliter, & necessario: ergo potius modo naturali, quam voluntario, & indifferenter operantur. Tum etiam in sententia Durandi, vt duo dicantur producere eundem effectum per modum voluntatis, non naturae: necesse est vnumquodque illorum tale esse, vt totum effectum per se integrè valeat producere, sic enim dum simul duo cōueniunt, quasi voluntate aliqua propriā virtutem inuicem temperant & modificāt: at Spiritus sanctus ita producit à patre & filio, vt ab vnoquoque per se procedere non posset eiusdem proprietatis, & characteris, vt contra Scotum ostendimus infra disp. 15. 1. ergo modus produciendi ipsorum non assimilatur agentibus per voluntatem. Adhuc si ex eo tantum modus, quo Pater & Filius produciunt Spiritum sanctum, assimilatur modo agendi per voluntatem ea solum ratione, quia sunt duo supposita producentia, cum in reliquo verè sit modus naturalis: sequitur, Spiritum sanctum sola similitudine quadam non videri genitum, quia est à duobus, cum reuera genitus sit, quia à duobus modo naturali procedit.

C

Scotus

voluntas
differt se-
cundū Dur.
24.

Reijcitur
ratio horum
Doctorem.

Bonauen.

25.

Impugna-
tur Durand.

Impugnatur
2. ex suis
ipsius prin-
cip.

26.